

potrebščin pobira od zavarovancev že 3% od mezde, morajo le tisti iznos dajati pričuvnemu zalogu, ki vse-kakor preostaje tedaj, ko so že poravnane potrebščine za bolniške troške.

(Dalje nasl.)

Politične stvari.

Govor poslanca dr. Poklukarja

v državnozborni seji dne 1. marca t. l.

(Dalje).

Ker so se tukaj storili sklepi, s katerimi so se naložili prispevajočim okrajem konkurenčni doneski, treba je bilo za ta deželnozborni sklep Najvišjega potrjenja. Zaradi tega so se spisi poslali ministerstvu notranjih zadev. Tu pa je menda zadevo rešil kakov mlajši uradnik, vidi se vsaj, da se ni oziral na dosedanje rabo in besede cestne postave, ki je veljavna za Kranjsko. Zahteval je namreč, da se z nova prično konkurenčne obravnave s prispevajočimi okraji, dalje, naj se prašajo vojaške oblastnije o primernosti preložitve. To vse po besedah postave ni utemeljeno. (Prav res! na desnici.) Cesta je jako važna, obravnave se vrše od leta 1854, in ko smo po velikih težavah prišli do tega, da bi bili mogli že prihodnjo spomlad pričeti z zgradbo, naleteli smo na te birokratične, v ničemer opravičene težave v ministerstvu notranjih zadev, kjer imajo vendar tudi ravnoisto korist, ako pospešujejo preložitev za življenje nevarne cestne proge, namestu da bi jo ovirali s popolnoma neutemeljenimi zaprekami.

Dovoljujem si tedaj prositi ministerskega predsednika, kot načelnika ministerstvu notranjih zadev, naj vendar gleda na to, da se ne bodo delale prav nepotrebne težave pri podjetjih, ki so gotovo sposobne pospeševati deželno blagostanje.

Ker sem že pri cestnih stavbah, v zahvalo priznavam, da vlada nekako dobrohotno ravna glede cest z enim delom naše dežele, ki je tudi najbolj zane-marjen.

Za državno cesto mej Ljubljano in Karlovcem ter Ljubljano in Zagrebom so se predlagale in sklenile poprave, ki se izvršujejo blizu dve leti sem ter so proračunjene še na daljšo vrsto let. V tem oziru bi prosil gospoda ministerskega predsednika, kot vodjo ministerstva notranjih zadev, naj vendar ne določuje tako majhnih obrokov za izvršitev takih poprav, ki se s tem le podražijo. Sedaj imamo podjetnika, kateremu so na razpolaganje vrli delavci. Istrijanec je, preskrbljen z izvanredno dobrimi istrskimi zidarji, ki izborno izvršujejo svoje delo. Ti ljudje so si napravili barake, v katerih imajo orodje, svojo kuhinjo; delavci so vsi zbrani. Del proge je gotov, vreme ugodno, delali bi se lahko še mnogo. Čujem, da bi bili gotovi podjetniki zadovoljni, ako bi se jim izročilo delo, tudi tedaj, če se jim da

plačilo dve leti pozneje. Priporočam tedaj, da se pospeši ta zadeva ter spomladi pravočasno razpišejo dela, da se tedaj, ko nastopi lepo vreme, more takoj pričeti delo ter tudi nepretrgano dovrši. (Prav res! na desnici.)

Omeniti hočem tukaj predmet, ki se je lansko leto precej temeljito razpravljalo. Državna cesta iz Ljubljane v Novo Mesto do Metlike proti karlovski cesti je ena najčudnejših mogoče v celi državi. Poiskala se je naravnost vsaka gora, vsak hrib ter čez nje napravila cesta. Znano mi ni, zakaj; mogoče, da se je po načelu onih časov tako naklonil ljudem zaslužek za predprego. Del teh poprav se je sicer pričel to priznavam. Osobito na Gorjancih in na zagrebški cesti iz Novega Mesta proti Kostanjevici so trije strmi klanjci, kjer je moral človek stopiti iz poštne voza ter peš iti, da je prišel na vrh. Enake razmere pa so sedaj še skoraj na celi progi od Ljubljane do Novega Mesta. Tu je najprvo Kapiteljski klanec, potem pa cela vrsta do Medvedjeka v zatiškem okraji, ki se je predložil.

Od Ljubljane doli se je pustil tudi še jako strm klanec pri Višnji Gori. Z eno besedo, to progo priporočam vladi, naj se temeljito na-njo ozira ter preloži vse klance. (Dobro! na desnici.)

(Dalje prihodnjič.)

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborni seji dne 28. februarija t. l.

Visoka zbornica! Lotil se bodem najprvo proračunskih razprav gospodov predgovornikov ter jih bom skušal vsaj deloma ovreči. V prvi vrsti se bom pri tem oziral na gospoda poslanca dr. Mengerja, kajti besedičenje neposrednega gospoda predgovornika (Magga) — drugače ne morem imenovati onega dela njegovih razprav, ki se je tikal državnega proračuna — prepuščam z veseljem v odgovor onim gospodom te (desne) strani, ki bodo govorili za menoj.

Gospod poslanec dr. Menger je skušal dokazati, da je proračunski odsek, oziroma njega večina jako optimistično postopala pri ustanovljanju proračuna ter hotela proračun olepšati s svetlimi barvami. Metoda njegova pri tem je bila stara, izimši pri oni okoliščini, ki utemeljuje nekak razloček; ono ljubezujivo nanašanje na Italijo in poziv, da bi tudi mi posnemali vzgled italijanske finančne uprave, je letos iz lahko umevnih vzrokov izostal.

Oglejmo si tedaj dokaze, katere je gospod poslanec kernovski navel zoper številke proračunskega odseka. Tudi jaz sem tega nazora, da je vsak proračun le račun po verjetnosti, in treba je na vsak način, da se presoja ta račun s primerno previdnostjo in tesnosrčnostjo. Dobro in poučljivo je pa vendar, ako pri tem pogledamo na prejšnja leta.

Ni bilo prvi pot, da ustanovlja večina proračun, kajti že od leta 1880 imela je ta nalog. Ako pogledate

računske zaključke in jih primerjate s proračuni, prišli boste do nastopnega rezultata: Leta 1880 je bil računski zaključek ugodnejši nasproti proračunu za 18,411.000 gld. — dovolite mi, da navajam okrogle svote — leta 1881 za 16,122.000 gld., leta 1882 za 30,752.000 gld., leta 1883 za 11.970.000 gld., leta 1884 za 8,456.000 gld., leta 1885 je presegal vspeh državni proračun za 4,883.000 gld. in leta 1886 imamo zopet ugodnejši vspeh za 13,977.000 gld.

Navidezno je tukaj leto 1887 izjema. Izrečno moram tukaj naglašati le navidezno! Prosim gospode, naj vzamejo v roke proračun za leto 1887, ki je končno tudi v posameznih svojih delih zanimiv, in dovoljujem si „en passant“ vzlasti eno točko priporočati gospodu poslancu pl. Plenerju v naklonjen prevdarek. To je namreč naslov 5. v poglavji 6: „Donesek k troškom za skupne državne zadeve“. Prepričal se bo lahko takoj na prvi pogled, kako neopravičeno je bilo vlani njegovo dotično očitiranje najvišjemu računskemu dvoru in njegovemu postopanju.

Trdim tedaj, da so bili neugodni vspehi leta 1887 le navidezni. Gospodje se gotovo še spominjajo, da finančna postava ni obsegala celega zneska potrebščine marveč da se precejšen njel del iz čisto formalnih vzrokov ni postavil v finančno postavo. Najdemo tedaj mej neproračunjenimi troški v računskem zaključku za leto 1887 kredit 20,923.000 gld. za vojaške naredbe, potem vročilo vsled skupnega računjanja z 1,281.887 gld. in končno priklade deželam, občinam in trgovskim zbornicam za podržavljene železnice točko potrebščine v skupnem znesku 1,558 450 gld. Zaradi tega je bil, ako primerjamo to skupno svoto 23,763.337 gld. z navidezno neugodnim izidom 14,329.860 gld., tudi leta 1887 vspeh nedvomno ugodnejši nasproti proračunu za 9,443.477 gld. Navedel sem to v dokaz, da dr. Menger vsaj iz preteklosti, iz računskih zaključkov zadnjih let nima nikakoršne podlage za svojo trditev, po kateri se je preoptimistično postopalo pri proračunanju. Priznavam pa in tudi ni izključeno, da se je letos drugače sestavljal proračun. Gospod poslanec dr. Menger je pred vsem izpodbijal nastopne točke katere hočem na kratko navesti.

Pri vojaški taksi mu ni prav, da se je vpisala odsekova številka. Naglašam da se je tudi pri vojaški taksi odračunila v proračunskem odseku svota 70.000 gld. in da je na drugi strani toliko zaostankov, da se moramo vzlic novi orožni postavi zanašati na vplačevanje določenega zneska. Pri žganju kara, da se je prekoračila vladna številka. Vlada je proračunila 31¹/₂ milijona. Proračunski odsek je računil na 32,375.000 gld., ker meni, da se ne bo porabilo, kakor je mislila vlada, 900.000 hektolitrov, marveč 925.000 hektolitrov. Odkritosrčno moram priznati, da me zoper to točko navedeni dokazi nikakor niso omajali v mojem pritrdjevanji za to številko. Le eden dokaz ima nekaj na sebi, da so se namreč v začetku leta 1889. našle množine, katere so

se pozneje obdačile ali pa jih sploh ni bilo več mogoče obdačiti.

Priznavam, da so te množine mnogo več znašale nego 230 000 hektolitrov, toda vse drugo je brez pomena. Ako se sklicuje na Ogersko in naglaša, da kontuje s 300.000 hektolitri manj, je to umevno. Saj ste lansko leto sami pri špiritni razpravi opravičeno povdarjali da je ogerski kontingent neprimerno velik, naš pa je mnogo prenizek. Kaj iz tega sledi? Po mojem mnenji le to, da je odračunek na Ogerskem mnogo večji, kakor je pri nas potreben. (Prav res! na desnici).

Dalje se je govorilo o tem, da bo poraba mnogo manjša.

Ali ste, gospodje, popolnoma pozabili dokaze, katere ste rabili lansko leto?

Vlani je vlada tako računala, da je sprejela množino kuhanega in obdačenega špirta, odračunši oni špirit, ki je namenjen za obrtnisko porabo in je tedaj davka prost, za našo državno polovico z 1,232.000 hektolitrov. Zoper to se je že lansko leto zelo ugovarjalo, rekoč, da je doklada 80 odstotkov premajhna za one žganjerije, ki so se ocenjale po izdelovalni zmožnosti zdrozgaličnih posod. Jaz nisem čul z nobene strani, da je prevelika, pač pa so posebno zastopniki iz Buxovine in Galicije ter zvedenci iz teh dežel odločno naglašali, da se mora v Galiciji priračuniti 100, da 120 odstotkov. Iz tega moremo sklepati, da je bila ta množina sama ob sebi prenizko izmerjena.

Iz državnega zbora.

Proračun naučnega ministerstva.

V zadnjem listu „Novic“ poročali smo že o govorih poslancev Fuss in kneza Lichtenstein-a, in pa o vsebini njunih govorov.

Danes omeniti nam je le še, da je bil vtis Lichtensteinovega govora velikansk. Knez je razorožil svoje nasprotnike s tem, da je naddrobno opisal, kaj namerava predlog njegov dalje z dokazi, da je naravna pravica starišev in cerkve v prvi vrsti voditi odgojo otrok in pa z državo skupno vrediti in nadzorovati poduk v ljudski šoli. Dokazal je, da imajo države krog nas razun Laške in Francoske, vse verske šole in ves govor njegov bil je tako jasen, hladnokrven in z duševne višine doli govorjen, da se je predgovornik, zelo ošabno jezičen profesor Fuss čutil kar poparjenega, malega.

Velikansk utis Lichtenstein-ovega govora čutil se je v celi zbornici in v časništvu in sledil je razun mladčeskega Greger-ja, pri vsih poslednjih govornikih. Malo srčno govoril je prvi govornik za Lichtenstein-om, nemškega Schulverein-a kolovodja Weitloff in videlo se je, da predpripravljen govor njegov je meril samo na ono, kar so nasprotni časniki pisali o Lichtensteinovem

Razred	Dnina	Tedenska mezda		Letna plača	
I.	— gld. 60 kr.	3 gld. 60 kr.	—	—	—
II.	— " 80 "	4 " 80 "	—	—	—
III.	1 " — "	6 " — "	—	—	—
IV.	1 " 20 "	7 " 20 "	—	—	—
V.	1 " 50 "	9 " — "	—	—	—
VI.	1 " 80 "	10 " 80 "	—	—	—
VII.	2 " 10 "	12 " 60 "	—	—	—
VIII.	2 " 40 "	14 " 40 "	—	—	—
IX.	3 " — "	— " — "	900 gld.	—	—
X.	4 " — "	— " — "	1200 "	—	—

(Dalje nasl.)

Politične stvari.

Govor poslanca dr. Poklukarja

v državnozborni seji dne 1. marca t. l.

(Dalje).

Preko cestnih preidem k vodnim stavbam. Tu moram z zahvalo priznavati, da proračunski odsek visoki zbornici priporoča resolucijo, katero sem vložil lansko leto; priporočam jo tudi jaz visoki zbornici, da jo sprejme, in vladi, da se na-njo ozira. Letos moram svojim lanskim razpravam dostaviti tudi še to, da je mej tem postala nevarnost po povodnji za vasi Štožice in Tomačevo jako velika, ter sta bili deželna vlada in uprava primorani takoj dovoliti sredstva, da so se mogle pričeti varstvene stavbe.

Te stavbe so pogoltnile glavnico 40.000 gld., kar bi se bilo lahko preprečilo, ko bi se bila hitreje pričela vrejevati Sava in morda poprijelo delo pri drugem koncu. Priporočam tedaj vode vrejevalna dela visoki zbornici v smislu moje lanske leto predlagane in letos v potrdilo priporočane resolucije.

Došel sem k zgradbi železnic. Lansko leto sem s stvarnimi razlogi priporočal, naj se postavi skupen most čez Savo za železnico mej Ljubljano in Kamnikom in za promet na državni cesti.

Kolikor mi je znano, priporočil je toplo zgradbo tega skupnega mostu stavbeni oddelek ljubljanske deželne vlade. Saj so vendar jasni vzroki, ki za to govoré. Saj bo morala vendar železnična uprava prevzeti v upravo in vzdrževanje ta most, kakor hitro bo izgotovljen. Saj je vendar cestni erar, oziroma trgovinsko ministerstvo, ki bi moralo ta most prevzeti v last ter bo na eni strani moralo z vednimi popravami in vzdrževanjem starega mostu plačevati velike troške, na drugi strani pa poravnati primanjkljaj s tamošnjo mostno mitnico. Razumel v resnici nisem, kako so mogli tu v dunajskem ministerstvu odkloniti ta po zdravi človeški pameti trezni predlog — jaz nisem tehnik — in kolikor čujem, poklicali so se na pomoč celo strateški oziri, da se je stvari dalo bolj verjetno lice.

Prepričan sem, da so mej mojimi ožjimi somišljeniki še nekateri, ki bodo temeljiteje razpravljali železnična vprašanja. Govoriti morem tedaj kratko, vendar pa ne opustiti, da ne bi z nekaterimi besedami omenil, kako se ravna s koncesijovanjem železnice mej Ljubljano in Kamnikom — tedaj s pravo malenkostjo. Postava ki dovoljuje državno podporo, je iz leta 1885. (Čujte, čujte!)

Železnice, katere je v istem četrtu ure dovolila visoka zbornica, so že davno zgotovljene, zoper to železnico pa, ki vodi k erarni smodničarni, proizvajajo se neprestano nove zapreke, tako da se ne more zgraditi ta za državo in deželo jako važna železnica.

Priznavam sicer, da je gospod trgovinski minister v zadnjem času pokazal svojo dobrohotnost v tem vprašanji; bil je ves čas naklonjen stvari, toda le akademično, kajti do danes ne vidimo uspeha. Zaradi tega priporočam pristojnima ministroma, naj ne razpravljata tega vprašanja več dilatorično.

Povoda bi imel dosti, da bi še kaj izpregovoril o deželnih zdravstvenih razmerah, ker osepnice razsajajo tako po deželi, kakor še redko kedaj. Upam pa, da bo imela vlada odprte oči ter vsaj sedaj, ko se ni zabranilo razširjenje bolezni, ukrenila vsa sredstva, da zopet popravi, kar je zamudila. Tudi sem prepričan, da bo eden ali drugi poznejših govornikov razpravljal to zadevo.

Prišel sem sedaj k predmetu, ki mi je bil prav za prav povod, da sem se oglasil k besedi in to je prevažno, v področje poljedeljskega ministerstva spadajoče gospodarsko vprašanje. Da ne pozabim manjšega predmeta, pričeti hočem takoj s tem. Tiče se konjereje v naši deželi. Izrekam v tem oziru Nj. ekscelenciji gospodu poljedelskemu ministru zahvalo za dosedanje izdatno podporo, ob enem pa ga prosim, naj dovoli za postaje Cirknica, Vrhnika in Kočevje po jednega žrebca več in podporo za potovalna predavanja o konjereji in za dirke kobil v kranjskih okrajih lahkega plemena. Priporočam te tri prošnje in ravno tako one predmete, katere sem lansko leto navedel gospodu poljedelskemu ministru, da bi se povzdignila reja govedi.

(Dalje nasl.)

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborni seji dne 28. februarija t. l.

(Dalje).

Kontingent za celo državo se naslanja na izpadek 15%, lani pa se je trdilo, in sicer je to storil ravno častiti gospod poslanec kernovski, da bo ta izpadek znašal 20 do 25 odstotkov, nad 25 odstotkov tudi poslanec Menger ni šel. No, teh 925.000 hektolitrov, s katerimi računa proračunski odsek, je pa ravno izpadek 25 odstotkov, kakor si ga je lani mislil gospod poslanec Menger. Dozveljujem si tedaj vprašanje, s katero pra-

vico se sme očitati lehkomišljenost, ako se tako računa, kakor je to vlani dr. Menger sam priporočal? (Prav dobro! na desnici.)

Prosim pa tudi, da ne pozabite, kar je vlani v isti razpravi rekel Vaš najtreznejši računar.

Jako visoko čislam finančno nadarjenost gospoda poslanca pl. Plenerja, toda glejte, v svojem izvrstnem govoru povodom špiritne razprave je računal govoreč o vplivanju zvišanega davka na ceno vedno le z višjim davčnim postavkom, jasen dokaz za njegovo domnevanje, da kontigent ne bo samo dosegel, marveč celo prekoračil 997.450 hektolitrov.

Proračunski odsek pa ni predlagal, naj se vsprejme celi kontingent, marveč za 70.000 hektolitrov manjša poraba, in vendar mu očita, da optimistično sestavlja in lepša proračun.

Druga točka, katero je grajal gospod poslanec dr. Menger, zadeva pivo. Priznavam, da se je zadnja leta zelo preminjal pivni davek; naglašam pa vendar, da je bil od leta 1881 naprej vspeh vedno boljši od proračuna. To se razvida iz računskih zaključkov. Akoravno ne tajim, da so bili nekateri ugovori opravičeni, kot podraženje hmela in ječmena, velike zaloge itd., pomisliti je pa vendar treba, da bodeta na porabo piva vplivali dve okoliščini, eno je že g. poslanec Menger navedel, akoravno je ne odobrava, to je namreč večja poraba piva, ker se je podražilo žganje. Menim, da se sme ž njo računati, in to je očito tudi storil lansko leto, ko je hotel večji dohodek pivnega davka razdeliti na posamezne dežele. Potem pa prosim uvaževati, da vsled trtne uši nazaduje tudi vinarstvo, da se jako hitro širi opustoševanje po trtni uši, in da bo to provzročilo zopet višjo porabo piva. Jaz za svoj del menim, da se pri določevanju pivno-lavčnega dohodka nikakor ni postopalo preoptimistično.

Ena točka pa se ni zavračala, akoravno jo je zvišal proračunski odsek. Proračunski odsek je namreč pri porabnini mineralnega olja vsprejel namestu vladne številke 3.500.000 gld. višjo s 3.800.000 gld., in glejte, te točke tudi nasprotna stranka visoke zbornice ni grajala, in to, kakor sem prepričan, iz jako dobrega vzroka.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Državni zbor. Za zadnji list došel je z Dunaja „Novicam“ brzjav, kateri je pohvalno označil govor poslanca Šukljeja s prejšnjega dne, v katerem je s posebno spretnostjo pobijal dveurni govor koroškega poslanca Dumreicher-ja, ki se je bavil zgolj s slovenskimi zadevami, in pa znani govor Gregerjev. Da se ta razprava prav ceni, treba je vedeti, da Dumreicher med levičarji in pa v njihovem časništvu velja

za šolskega strokovnjaka prve vrste, ki si dela nado, morebiti enkrat pod levičarskim ministerstvom zasesti stol naučnega ministra, ker je bil že dalj časa višji uradnik v naučnem ministerstvu. Vrh tega je Dumreicher svoj letošnji šolski govor sestavil s posebno marljivostjo in spretnostjo. Kazal je, kako v vseh zadevah napreduje slovenščina na škodo nemščine, kako razpadajo stebri nemškega mosta do morja jadranskega, kako je prispelo slovensko rovanje po srečno priborjeni Kranjski preko Štajerske na Koroško in Primorsko, kako stopajo na mesta prejšnjih nemških sedaj slovenski zastopi, uradniki in dostojanstveniki in mignil je konečno bolj rahlo — da pa to vse ni na korist Avstriji in njene dinastije, temveč na korist — slovanstva. Vendar pa očita Slovincem, da se jih ne prijema ne nemška ne italijanska omika, da pismene slovenščine ne umejo ne Kranjci, ne Štajerci in ne koroški Slovenci. Tudi novoimenovani šolski nadzorniki mu niso bili po volji, najmanj pa vrednik „Ljubljanskega Zvona“, tudi to mu ni prav, da kmetijski sinovi hodijo v višje šole. — Vkljub tolikih obtožb, tolikega natolcevanja, pa je videti tudi iz tega govora popolna obupnost, in modro je bilo in za naše slovenske zadeve velike važnosti, da je v šolskih stvareh izvežban poslanec Šuklje v izredno srečnem govoru s krepko roko segel po najdaljših šibah, katere je Dumreicher namakal za Slovence, te šibe je Šuklje obrnil in napadnika z njimi našvilgal tako brezusmiljeno, da si bode to zapomnil za vse svoje dni.

Konečno privoščil si je tudi mladočeha Gregerja; potem pa je načrtal točke, po katerih je vsikakor želeli premembe ljudsko-šolskega zakona. Pri srednjih šolah oglasil se je zopet zoper utrakvistične in za slovenske paralelke na gimnazijah g. dr. vitez Tonkli enako glede Štajerske kot Primorske, minulo soboto pa je g. kanonik Klun zopet temeljito govoril o slovenskem ljudskem šolstvu in je pri tej priliki zopet z veliko spretnostjo zavračal napade grof Wurmbbrand-ove, v katerih je ta celo pastirske liste zlorabil v podkopavanje zvestobe Slovencev.

— Slovenci so na dnevnem redu. Obilna in silovita vdeležba slovenskih poslancev pri letošnji budgetni razpravi, položila je poročevalcu tega oddelka državnega proračuna, podpredsedniku zbornice dr. Zeithamer-ua na jezik besede, da so letos Slovenci na dnevnem redu, da je prav tako in da jim je to v čast, da odločno zahtevajo za svoj narod ustavne pravice v povzdigo omike slovenskega ljudstva.

— Službovnik nemško-slovenski za c. kr. vojsko, prvi del, — v slovenščino predstavil A. Comel pl. Sočebčan c. kr. major v pokoju, imenuje se ravnokar v drugem natisu na svetlo prišla prav lična knjiga, obsegajoča 144 strani. Dandanes, ko je že tako rekoč vsak zdrav možak vojak, se ta knjiga toliko bolj priporoča sama po sebi, ker slovensko razumništvo naše vojne sme zahtevati, da se tudi med vojaki ne pači več slovenščina, in ker je cena lični knjigi stavljena nizko na 80 kr.

krivovercev, a drugič, da Perzijanci, ki so sicer dosta bistrega uma, uganjajo take neumnosti. Ali vse to nam dovoljno pojasnuje edina beseda: fanatizem!

(Dalje nasl.)

Politične stvari.

Govor poslanca dr. Poklukarja

v državnozborni seji dne 1. marca t. l.

(Dalje).

Preidem k onemu, kar sem posebno hotel omeniti pri poljedelskemu ministerstvu, to je k vprašanju o sušenju ljubljanskega močvirja, oziroma ostalih deželnih melioracijskih del. Tudi tu moram hvaležno priznavati, da se je letos osobito pričelo z zgornjim delom Save, Korenske Save, in da sedaj vlada skupno z deželo izvršuje dotične postave, katere je sklenil deželni zbor; ravno takó moram z zahvalo omenjati predlogo načrtov za vrejenje hudournikov v vipavski dolini. Ti načrti so se mej minolim deželno-zbornim zasedanjem poslali kranjskemu deželnemu odboru, toda ker pri teh listnicah ni bilo stavbenega načrta in mej zasedanjem čas ni dopuščal potrebnih preiskav na licu mesta, deželnemu zboru ni bilo mogoče izvršiti zakonodajnega čina, ki ga je menda želela vlada, da bi se bilo moglo že tekom tega leta pričeti z vrejevanjem hudournikov v naši sicer rajski vipavski dolini.

Dalje zahvalno priznavam, da se pri teh vrejevalnih delih morejo po moji sodbi imenovati načrtani troški zmerni in da so v pravem razmerju k učinkom, katere obetajo vrejenja hudournikov. S hvaležnostjo omenjam tudi osuševalnih del, katera je minulo leto izvršilo poljedelsko ministerstvo v notranjskih kotlastih dolinah pri Planini, Cirknici in Ložu, oziroma tudi v postojinskih dolinah. Pri teh osuševalnih delih v zvezi z osušenjem ljubljanskega barja se je pač vnel boj med tehniko, ki je nekoliko omajal to vprašanje.

Tekom minolega leta so bile na ljubljanskem barji izredno velike povodnji, ki so povzročile mnogo škode; ker so se ob istem času razširili sesalniki v notranjskih dolinah, navstala je po mojem mnenju nikakor opravičena sumnja, da so ta osuševalna dela še pospešila napominane povodnji.

O tem so tehniko, ki se pečajo s tem vprašanjem, mnogo pisali; jaz za svojo osebo morem izreči sodbo, seveda nikakor ne kot strokovnjak, da povodnji niso v nikakoršni zvezi z osuševalnimi deli v notranjskih dolinah.

Bojazen je pa vendar tu, in na drugi strani potreba, da se kolikor mogoče hitro reši vprašanje o osušenju ljubljanskega barja. Zavlačuje se ta zadeva sedem do osem let, da, odkar je navstalo barje. Napravili so se načrti in vsled naloga poljedelskega ministerstva alter-

nativen načrt. O teh dveh načrtih se je minolo jesen že sklicala enketa, ki naj bi bila razsodila, kateri izmed obeh načrtov naj bo podlaga delom. Enketa pa je imela nesrečen izid. Poprava sejnega zapisnika je bila povod, da se je še enkrat sklicala enketa. Prva enketa se je odločno izrekla za izvršitev alternativnega načrta, da se zgloboči struga skozi Ljubljano in ne v Grubarjevem prekopu. Troški so bili proračunjeni na 700.000 gld. Druga enketa je zopet drugače sklenila, da se namreč množina vode v eni sekundi zmanjša od 470 na 400 kubičnih metrov. Varnostno razštevno število, katero so priporočali vsi strokovnjaki, se je tukaj prezrlo, menda zaradi tega, da bi se zmanjšali troški.

Jaz nisem zadovoljen s tako preložitvijo vprašanja. To je po mojem mnenju nesreča za dotične posestnike. Škoda, ki se je napravila minulo leto, znaša stotisoče goldinarjev; zaradi tega želim, naj se poljedelsko ministerstvo sporazumno s kranjsko deželno vlado in deželnim odborom hitro poprime te zadeve ter jo brže bolje reši, takó, da se bo moglo vsaj z enim delom dela pričeti že v bližnjem času. So dela, ki se morejo popolnoma neodvisno s troški 200.000 gld. izvršiti; preverjen sem, da je ljubljansko barje predmet, za kateri se izplačajo tolike žrtve, da se reši poljedelstvo. (Prav dobro! na desnici)

(Dalje nasl.)

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborni seji dne 28. februarja t. l.

(Dalje).

Menim tedaj, da se bo moral ta davek ravno tako primerno znižati, kakor neposrednje davščine, o katerih je govoril gospod poslanec z Gališkega. Po mojem mnenju pa je to le tedaj mogoče, ako v sistem neposrednjega obdačevanja s prestrojitvijo sedanje dohodnine, ki se večinoma po krivici tako imenuje, uvrstimo premakljiv in ploden davek, oprt na načelo progresivne splošnje osebne dohodnine. Ta davek bi se potem mogel tako vrediti, da bi se višal z večjo, nižal pa z manjšo državno potrebščino. V tem slučaju bi se moglo v slučaju zadrege ali vreditve denarne vrednosti lahko dobiti posojilo, ki bi se naslanjalo in poplačalo z zvišanim davčnim merilom take dohodnine. Menim tedaj, da vlada ne sme več čakati s pametnim načrtom take progresivne dohodnine, ter izražam vsaj nado ter celo verujem, toliko vročekrvn sem, da bo ta načrt, ako bo umen, narod sprejel z naklonjenostjo.

Končal sem, slavna gospoda, kar sem hotel povedati k proračunu. Opravičenih gospodarstvenih teženj svoje ožje domovine danes ne bodem razpravljaj. Res je, da se je Kranjska ravno tako zanemarjala, zadnji čas morebiti še bolj, kakor na pr. Galicija in Dalmacija. Res je tudi, da so avstrijske vlade cela desetletja v prvi

vrsti skrbele le za eden del monarhije in da so pri tem osobito trpele škodo od središča oddaljene dežele. Vzelo se je, kar se je moglo dobiti, toda mislilo se ni na to, da bi se izkoristile pridobitve.

Naša krivda ne bode, ako bo visoka vlada pri nadrobni proračunski razpravi slišala od nas marsikatero opravičene pritožbe glede narodnega gospodarstva. Jaz za svoj del se bodem potezal zlasti na zahtevo, katero moram imenovati najbolj nujno gospodarstveno vprašanje svoje ožje domovine, namreč za železnico, ki bo vezala Dolenjsko z deželnim stolnim mestom.

O gospodarstvenih vprašanjih morem tedaj danes molčati, ker si jo pridružujem za nadrobno razpravo. Dovoliti pa mi morate vendar nekoliko političnih opazk, da konačim stališče, na katerem stojimo mi Slovenci v velikih političnih in narodnih nasprotjih države.

Nadejam se, da mi bode pritrdil vsak nepristranski opazovalec — gospodje predgovorniki nasprotne stranke mi ne bodo zamerili, ako jih ne prištevam med te, da so zahteve Slovencev zmerne in da smo se ogibali vsaki prenapetosti.

Gospoda moja! Dostikrat se nam je težko brzdati, saj se pretaka po naših žilah južna kri, in premnogokrat nam ni lahko mirno prenašati izzivanja, kar se nam čestokrat zgodi po nekaterih krajih s strani baje tako pritiskanih Nemcev. (Prav res! na desnici.)

Eden slučaj posebno je tako zanimiv, da ga ne morem zamolčati visoki zbornici.

Ko je pred enim mesecem prevelika nesreča zadela vladarsko hišo in državo, prevzela je bridka bolest tudi srca cesarju zvestih Slovencev. Izšla je proklamacija cesarjeva, zahvala narodom, in cesar sam je izrekel naravno željo, naj se naznani ta proklamacija vsem narodom v njihovem jeziku. Tako so došli tudi v Celje dvojezični iztisi te proklamacije. V Celji je razmerje mej Nemci in Slovenci nekako 3300:1500, okolica pa je popolnoma slovenska. Misliti bi mogel človek, da so dvojezični plakati ob cestnih vogalih konečno nesreča, katero bi bili pač lahko pretrpeli celjski Nemci. Toda ne, proklamacija se je s škarjami črez sredo prestrigla (Čujte, čujte! na desnici), prerezano je bilo na dvoje ime cesarskega namestnika in v tej pohabljeni obliki (Klici na desnici: Nezaslišano! Sramotno!) se je proklamacija nabila na zidovje. (Poslanec Steinwender: Ali nimate hujših bolečin kakor te?) Gospod poslanec Steinwender meni sicer, da te bolečine niso tako hude: priznavam to, ker se je takoj popravila napaka, čudim se pa vendar, da slišim tako opazko od moža, ki je zapisal na svojo zastavo narodni vsposed. (Prav dobro! na desnici.) Kakor rečeno, to zadevo lahko pustimo, ker se je vsled brzojavne pritožbe celjskih Slovencev popravila napaka.

Poglejmo pa, kakošne so razmere na Kranjskem. Gospod poslanec za notranje mesto Gradec nam je včeraj povedal dogodbo, da bi pokazal fanatizem kranjskih Slovencev; a reči moram, da se ta pripovedka naslanja

na mistifikacijo častitega gospoda poslanca. Mi poslanci iz Kranjske na obeh straneh nismo dosedaj o tem še ničesa čuli, in kar se tiče izraza „ptoy“, ve vsak izmed nas, da ne pomeni ničesa. (Čujte, čujte! na desnici.) Tudi si ne morem misliti, iz katerega jezika je ta beseda. (Veselost na desnici.) „Hier“ slove slovenski „tukaj“, in med „ptoy“ in „tukaj“ je vendar tolik razloček, da bi moral biti gospod poslanec vitez Carneri nekoliko previdnejši ž njim, akoravno je dobil o tem skoraj gotovo pismo sporočilo. No, kakor rečeno, to meni nič ne velja. Pač pa se hočem sklicavati na dejanjsko okoliščino, ki je gotovo tehtnejša, kakor deset pripovedk zgovornega gospoda poslanca za Gradec.

Vzame naj vendar v roke vojaško-statistične letopise in naj se prepriča, koliko je resnice na tem, ako se govori o sovraštvu do Nemcev na Kranjskem in se nam predbaciva, da na lastno škodo — naravnost priznavam — iztrebljamo zadnji ostanek nemštva in uničujemo mej seboj znanje nemščine. Pregleda naj, kakor rečeno, vojaško-statistične letnike zadnjih let — to so uradni viri, sestavljeni v vojnem ministerstvu ter nanje gotovo ni vplivala strankarska strast — da ravno na Kranjskem ogromno narašča število vojaških novincev, ki znajo nemški pisati in brati. (Čujte, čujte! na desnici.) Leta 1883. je bilo izmed vsakih tisoč v vojvodini Kranjski potrjenih novincev takih, ki so znali nemški pisati in brati: 193, leta 1884.: 218, leta 1885. — to je nekoliko nazadovalo — le: 169, l. 1886. jih imamo že 239 in leta 1887. celo 315. (Čujte, čujte! na desnici.) Ako zna na Kranjskem izmed 1000 novincev 315 nemški pisati in brati, potem se bo gospodu Carneriju vendar posrečilo najti one nemščine zmožne korporale, na katerih mu je, kakor pravi, v interesu vojne toliko ležeče. Naglašam, da si je na Kranjskem jezikovna osnova ljudske šole od leta 1870. naprej ostala enaka; predručena je k večjemu le nebistveno. Na drugi strani pa opozarjam na besede, katere je v proračunskem odseku govoril mož, ki ga dosedaj nismo mogli smatrati nam naklojenim.

(Dalje prihodnjič.)

Trgovska in obrtniška zbornica.

(Dalje.)

Ker se po § 34. zakona z dne 30. marca 1888, drž. zak. šte. 33, morejo zavarovati tudi plače do 1200 gld., naj se omejitev zavarovalne mezdne visokosti do 2 gld. za delavni dan odpravi. Ta omejitev tudi ne ustreza praktičnim odnošajem, ker je znano, da je tvorniških mojstrov, monterjev itd., kateri imajo 3—4 gld. dnine, kateri naj bi tudi mogli zavarovati mezdo, primerno njih dejanjskemu zaslužku.

Ženski in moški mladoletni delavci do 18. leta dobe in moški delavbi najnižje vrste naj bi mogli zava-

Politične stvari.

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborni seji dne 28. februarja t. l.

(Dalje).

V proračunskem odseku se je izjavil, da se vspehi na ljubljanski gimnaziji morajo imenovati ugodni in da povprek dobro napreduje slovenska mladina. (Čujte, čujte! na desnici.) Ako je pa stvar taka, potem si pa že smem dovoliti, da zahtevam od gospoda naučnega ministra nastopno. Konečno se je pritrdilo, da se bo za Maribor uvedla druga jezikovna organizacija, ki bo vsaj deloma zadostovala težnjam Slovencev. Sprejememo to obljubo ter se zanašamo zaupajoč v proračunskem odseku izrečeni besedi gospoda naučnega ministra, da se bo to tudi v resnici izvršilo takoj pričetkom šolskega leta 1889. Svarimo pa pred utrakvističnimi eksperimenti ter menimo, da se more ona organizacija, ki se je po lastnem izreku gospoda naučnega ministra obnesla na ljubljanski in vseh kranjskih gimnazijah, uvesti brez premisleka tudi na Dolenjem Štajerskem, najprvo v Mariboru, potem pa tudi v Celji. (Dobro, dobro! na desnici.) Kajti, gospoda moja, kar ste dali Mariboru, tega ne morete odtegovati Celju. Isto se bo potem moralo tudi zgoditi v Gorici in zahvalno priznavam, da je za gotovo to obljubil gosp. naučni minister, velja pa to isto tako glede Trsta in Istre, tako kar se tiče Slovencev kakor Hrvatov.

Z ozirom na ljudsko šolo me tudi še marsikaj teži. Gospoda moja! Ne skrbite, da bodem po vzgledu nekaterih gospodov predgovornikov vže danes razpravljaj Liechtensteinov šolski načrt.

Mogoče nam bo stvar temeljito razpravljati in takrat se bo potegnila mejna črta skozi to dvorano. Na jedni strani bodo stali oni, katerim je dandašnja šola popoln idejal, na katerem se ne sme ničesa predrugačevati, na drugi strani pa oni, ki so prepričani, da je treba preosnovati tudi ljudsko šolo, kakor vsako delo iz človeških rok.

O tem torej danes navlašč ne govorim, priznavam pa hvaležno, da je naučno ministerstvo kot prizivna stopnja zadnja leta jako veliko število rekurzov rešilo ugodno za slovenske šolske občine, ki so se pritožile zaradi samovoljnega in nepostavnega postopanja štajerskega in koroškega deželnega šolskega sveta. Čudno se pa mi tukaj zdi, da se naučno ministerstvo ne vspne do splošnje naredbe, s katero bi se zapovedalo dotičnim šolskim svetom, ki niso nič drugega, nego c. kr. šolski uradi — oni niso samoupravne korporacije — da vrede jezikovno osnovo v ljudskih šolah tako, kakor se mora to zgoditi po § 6. drž. ljudsko-šolske postave v mejah, določenih po postavah, tedaj z ozirom na državne temeljne zakone.

Kaj sledi iz tega? Prvič ne razumem prav, zakaj si moramo v pravni državi priboriti jasno ustavno pravo, nasproti nedvomni nepostavnosti šele potom priziva, ki je dolgotrajen in drag, drugič pa provzročuje to v pedagoškem oziru obžalovanja vredno stanje in jako nenake razmere pri zavodih iste vrste in istega namena, in menim, da je tukaj dolžnost naučne uprave uporabljati ono naredbeno pravico, ki jej po § 11. drž. tem. zak. pristuje o izvršujoči oblasti in jej je tudi dana, to je § 78. sedaj veljavne državne ljudsko-šolske postave.

Tako naj ravna nasproti deželnemu šolskemu svetu v Gradcu, Poreču in tudi nasproti sedaj vsemogočnemu deželnemu šolskemu svetu za Koroško v Celovcu. (Dobro! na desnici.)

Izgovoril sem pomenljivo besedo Koroška.

Dovolite mi, gospoda, da se nekoliko pomudim pri tem predmetu. Tu bo morebiti moj sosed, gospod baron Sterneck, ki je zastopnik za Koroško, razdražen in nam bo očital ono, kakor se to vedno godi nam kranjskim Slovincem, ker se brigamo za koroške razmere.

Pravijo nam, Koroška Vam ni nič mar, ne vtikajte se v koroške razmere. Pri najboljši volji pa jaz ne morem ustreči tej želji ter se sklicujem na to, da nam ustavno pristoji pravica brigati se za to, kako se izvršuje enakopravnost slovenskega prebivalstva na Koroškem. Zatajiti bi morali vi lastno dete, člen državnega zakona, ki ste ga sami sestavili, če nam odrekate omenjeno pravo. Člen 19. državnega temeljnega zakona odločno pravi: Vsak narod ima nedotakljivo pravico varovati si in negovati narodnost in jezik svoj. Mi smo vendar zastopniki slovenskega naroda in statistika uči, da je tretjina koroškega prebivalstva slovenska. Gospodje nam bodo že morali dovoliti, da včasih nekoliko pogledamo preko mejnih kolov, da se prepričamo, kako je na Koroškem dejanjsko z enakopravnostjo. (Odobranje na desnici.)

(Dalje nasl.)

Govor poslanca dr. Poklukarja

v državnozborni seji dne 1. marca t. l.

(Dalje).

Naglašalo se je tudi že z druge strani, da takih žrtev, kakoršne zahtevajo take melioracije, nikdar ne premorejo dežela ali vdeleženci sami, in da je treba v takov namen izredne državne podpore, in sicer potem postave, kakor se je to n. pr. zgodilo pri vrejevanju Adiže in Neretve. Moja prošnja je tedaj, da postopa poljedelsko ministerstvo s tem vprašanjem kot z nujnim, ker se more tako rešiti najlepši del kranjskih kmetijskih zemljišč.

Izmed drugih za deželo važnih vprašanj omenil bodem le še jedno, to je pogozdovanje Krasa. Večina

je dosta boljša in rednejša mimo poprejšnje. Ko sem začel prepisavati ta članek, prinesel je brzojav novico, da je mikado proglasil dne 11. febr. novo, po nemškem vzgledu sestavljeno japonsko ustavo.

(Dalje nasled.)

Trgovska in obrtniška zbornica.

(Dalje.)

Z ozirom na § 9. zakona od 30. marca 1888, o zavarovanju delavcev glede kake bolezni je to dopustno ker ta paragraf določa: Z ustanovilem dopuščeno je zvišati in raztegniti storitve čez najmanjšo mero, kakor je v §§ 6. – 8. povedana.

Navadna dnina ustanovila se je za to blagajnico v § 5., in to tako:

„Za sodna okraja Radovljica in Kranjska Gora izvedela se je „navadna dnina“ ter je za dōbo od 1. maja 1889 do 1. maja 1891 določena tako:

1. Za moške delavce:

A. Mladolletne pomočne delavce s 25 kr.

B. Delavce s 50 kr.

C. Delavce prirejalce s 60 kr.

2. Za ženske delavce:

A. Ženske mladolletne pomočne delavce in

B. delavke s 25 kr.

Ti postavki veljajo tudi, kadar zgornji čas poteče, dokler jih ne bode oblastvo drugače ustanovilo.

Ker se tudi prispevki po § 9. ustanovila odmerjajo po oni mezdi, ki se v podlogo jemlje za odmerjanje bolnišćine in pogrebnih troškov, zato misli odsek da je tem bolj upravičeno zvišanje storitve čez najmanjšo mero, ker bode vdeležencem gotovo bolj ugajala, nego, ako bi se podpore dodeljevale po navadni dnini. Podpore pa ne bodo previsoke, ker tudi resnične dnine le redkokrat presežajo navadne dnine.

Na podlagi tega tudi odsek misli, da bode okrajna bolniška blagajnica v Radovljici lahko obstajala. Ko ki pa izkušnja kazala, da so se previsoko odmerile podpore, bode glavni zbor v tem oddelku premenil ustanovilo.

Z ozirom na to pridružuje se odsek izjavi obrtnega nadzornika ter nasvetuje:

„Slavna zbornica naj priporoča visoki c. kr. deželni vladi, da blagovoli odobriti rečeno ustanovilo.

Predlog je bil sprejet.

X. Gosp. zbornični svetnik Anton Klein poroča da je c. kr. deželna vlada z dopisom od 15. februarja 1889, šte. 2038 poslala „Ustanovilo za okrajno bolniško blagajnico v Logatcu“ z vabilom da se slavna zbornica o njem izreče v zmislu § 14. zakona z dne 30. marca 1888 o zavarovanju delavcev glede kake bolezni. To pa zaradi tega, ker so se v ustanovilo sprejele storitve, ki presegajo v §§ 6. do 8. tega zakona povedano najmanjšo mero.

Odsek se sklicuje pri tem na svoje poročilo o okrajni bolniški blagajnici v Radovljici ter omenja, da se je za okrajno logaško bolniško blagajnico, ki obsega tri sodne okraje: idrijski logaški in loški, ustanovila navadna dnina tako-le:

„Za sodne okraje Logatec, Lož in Idrija izvedela se je „navadna dnina“ ter je za čas od 1. maja 1889 do 1. maja 1891 določena tako:

1. Za moške delavce:

A. Mladolletne pomočne delavce 40 kr.

B. Delavce s 70 kr.

C. Delavce prirejalce z 1 gl.

2. Ze delavke:

A. Mladolletne pomočne delavke 30 kr.

B. Delavke 45 kr.

Te določbe veljajo tudi, kakor poteče zgornji čas dokler ne bode oblastvo drugače ustanovilo.

Za prispevke in podpore kakor so se v tem ustanovilu določile izrekel se je tudi obrtni nadzornik.

Odsek se temu pridružuje, ker se je pri sklepanju ustanovil pazilo na razmere dotičnih sodnih okrajev in misli, da bode blagajnica mogla ji naložene dolžnosti je izpolnovati. Z ozirom na to nasvetuje:

„Slavna zbornica naj priporoča, da se odobri ustanovilo za okrajno bolniško blagajnico v Logatcu.“

Predlog je bil sprejet.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Šukljeja

v državnozbornski seji dne 28. februvarija t. l.

(Dalje.)

V proračunskem odseku se je res nekaj čudnega reklo. Prepričal sem se, odkar se pečam s politiko, da je na celem božjem svetu ni tolike in vpijoče krivice, za ktere olepšanje bi se ne mogla izumiti kaka metafizična formula. Na eden ali drugi način, naj je že dobro ali slabo, more se vse zagovarjati, in to je osobito dokazal gospod poslanec dr. Russ, ki je v proračunskem odseku ko se je posebno govorilo o Koroški, postavil čudno, rekel bi dveušno teorijo. Popolnoma mirno je namreč rekel, da imajo koroški Slovenci prav za prav dva jezika: doma slovenščino, za obćevanje pa, takorekoč ob nedeljah (Čujte, čujte! Smeh na desnici), v javnem življenji, v uradu itd. pa gospodsko nemščino. (Čujte, čujte! na desnici in klici: Velikansko!)

No, deloma je to res, in sicer zaradi tega, ker je na Koroškem jako malo uradnikov, ki so zmožni slovenščine (Čujte, čujte! na desnici), in ker se uradniki ostentativno nočejo učiti slovenščine, Slovencu pa se stavijo vse mogoče zapreke, ako hoče pri sodišću obćevati v svoji materinščini. (Čujte, čujte! na desni

Stvar postane tem čudnejša, ako nekoliko opazujemo zgodovinsko življenje planinskih dežel. Res je sicer, da je Koroška enako Kranjski že v prvem srednjem veku, v devetem stoletju spadala k nemški državi, toda večina prebivalstva je do poznega srednjega veka obdržala svoj slovenski značaj. O tem imamo nepristransko pričevalo dveh srednjeveških kronistov, ki se prištevata k najodličnejšim, kar jih ima sploh Avstrija, štajerskega „reimkronista“ in opata Janeza pl. Vetrinjskega (Victring). Čitajte, kaj pišeta o nenavadnem obredu pri poklonu koroških vojvod. Tu se je vpraševalo in odgovarjalo slovenski, ter Janez Vetrinjski dostavlja — imel sem pred kratkim v rokah dotični zvezek Boehmerjevih „Fontes“ — znameniti stavek, kateri posebno priporočam koroškim gospodom, (čita): „Insuper slavica, qua hic utitur prolocutione, in conspectu imperatoris cuilibet querulanti de se et non in lingua alia tenebitur respondere“, to se pravi: Vojvoda koroški je primoran, ako ga pokliče cesar osebno, odgovarjati komurkoli le v slovenščini in v nobenem drugem jeziku. (Čujte, čujte na desnici.) Vem gospoda, da mi morete, ugovarjati z znanim izrekom iz spisa „schwabenspiegel“, toda prepričan sem, da je bil Janez Vetrinjski bolje poučen o koroških zadevah, kakor tuj pisatelj zakonika južne Nemčije. Ne glede pa na to mi zadostuje, da je bila še v poznejšem srednjem veku večina koroškega prebivalstva slovanska, in ta dejanska okoliščina je bila tudi formalno izražena v pravo takratnih časov.

(Dalje nasl.)

Govor poslanca dr. Poklukarja

v državnozborni seji dne 1. marca t. l.

(Dalje.)

Šolsko vprašanje na Koroškem se mej drugim izraža tudi z raznimi prošnjami. Peticijska pravica je zajamčena po državnem temeljnem zakonu z dne 21. decembra, št. 142. Kaj se to pravi? Državne oblastnijo morajo spoštovati, reševati morajo pravilno prošnje, in v postavi istega dne št. 145 najdemo člena XII. in XIII. na katera danes opozarjam in ki se ne navajata premnogokrat. Člen XII. slôve (čita): „Vsi državni služabniki so v okviru svojega uradnega delokroga odgovorni za izvrševanje državnih temeljnih zakonov in državnim kakor deželnim postavam primerno poslovanje. Da dobi ta odgovornost svojo veljavo, skrbeti morajo oni organi eksekutivne oblasti, katerih disciplinarni oblasti so podredjeni dotični državni služabniki“. Potem pride odlomek zadevajoč njihovo civilno-pravno odgovornost. Člen XIII. se glasi (čita): „Vsi organi državne uprave morajo v svoji službeni prisegi tudi priseči, da se bodo strogo ravnali po državnih temeljnih postavah“. Postave govore vendar jasno in premnogokrat se je razpravljalo kaj se godi s prošnjami, o katerih se obravnava pri

koroških upravnih oblastnjah. Letos se bo morda še kaj dostavilo. Gospoda ministerskega predsednika, kot vodjo ministerstva notranjih zadev, prosim, naj gleda na to, da bodo deželni predstojniki izpolnjevali svojo dolžnost kot državni uradniki, gospoda naučnega ministra pa, naj opomni predsednike deželnih šolskih svetov, da so prisegli na državne temeljne zakone. (Dobro)! Upam, da se bo gospod naučni minister resno poprijel tega šolskega vprašanja na Koroškem, ki je večkrat že pokazalo neverjetne stvari. Včeraj je neki častiti somišljenik razpravljal tudi ljudsko šolsko vprašanje za slovenski del Štajarske. Tudi tam je izdal deželni šolski svet ukaze, ki so glede teh državnih temeljnih zakonov protipostavni. Gospod naučni minister ima gotovo pravico, oziroma dolžnost, da jim očita nepostavnost takih ukazov in odpravi tako ravnanje, kakor je to storil v posameznih slučajih. Prosim, da se tudi tukaj tako postopa.

Dojdem k Istri, ki je bila včeraj povod razburjenemu prizoru. Spuščal se ne bom v bistveno vprašanje, marveč hočem le svoje in svojih somišljenikov stališče tako označiti, da imamo trdno voljo prijateljski živeti z Istrijani italijanske narodnosti, mej katerimi poznamo in čislamo najodličnejše domoljube. (Prav res na desnici.) Privoščimo jim njihove popolne narodne pravice, toda tudi mi stojimo za svoj narod na ravno istem stališču. (Res je! na desnici.) Segati v naše narodne pravice v Istri nikakor ne dovoljujemo. S tega stališča moram deloma ono, kar je včeraj povedal neki zastopnik slovenskega naroda, popraviti, da se ne bo napačno tolmačilo.

In ker sem že ravno pri Trstu, prosim končno še nekaj gospoda ministerskega predsednika.

Praznovali smo lansko leto najlepšo slavnost, katero je sploh kedaj mogla praznovati država v Evropi.

Praznovali smo štiridesetletni jubilej Nj. veličanstva cesarja. Gotovo je 2. dan decembra, ki je prav za prav zaključil celo leto trajajočo slavnost, vsak narod in vsak posameznik široke države z veliko radostjo pozdravil ter ga je, ker so bile po cesarjevi želji zunanje slavnosti prepovedane, gotovo pristrčno praznoval v svojem notranjem, kakor to zasluži očetovska skrb Nj. veličanstva. Izjema, ki je bolestno žalila celo Avstrijo, bilo je v tem oziru postopanje neke druhali v Trstu.

Listi so poročali, in o tem se po mojem mnenju ne more dvojiti, da so se ta dan našli celo ilustrovani plakati veleizdajske vsebine. Politična uprava, oziroma redarstvena oblast, ki se tam izvršuje, je odgovorna, da se je po seveda še nesrečnejšem letu 1882. tako okrasilo leto 1888. na tak slavnosten dan.

Navajal, slavna zbornica, ne bodem iz tega zaključkov; za vsakega avstrijskega domoljuba so sami ob sebi umevni; prosim pa gospoda ministerskega predsednika, da kolikor moč temeljito obrača svojo pozornost temu predmetu. (Odobrovanje na desnici.)

stavnejšimi pomagali in kar je le moči, v najkrajšem času in z najmanjšim trpljenjem. Orodje, s katerim izdelavajo najlepše izdelke, za čudo jim je preprosto. Tujci se po pravici čudijo izrednej iznajdljivosti, katera nam jasno priča, da so Japonci bogato nadarjeni. Rudarstvo jim je uže v starodavnem času dospelo na visoko stopinjo. Japonci imajo dosta zlata, srebra, najboljši baker na svetu, svinca, živega srebra in raznih kamnov. Japonci izdelujejo mnogo svilenine, bombaževine, lakovane robe, orožja, porcelana, raznovrstnega popirja in raznih popirnatih izdelkov. Obrtnijski izdelki japonski so na vso moč podobni kitajskim, ali so dosta trdnejši in dovršenejši. Tudi prodajajo svoje izdelke tako ceno, da v Evropi ponarejenega blaga v Japonskeji nikdar ne kupujejo. Ko so se pred leti Japonci seznanili z Evropo in Ameriko, polastili so se vseh iznajdb, in ker so spretni, podjetni in marljivi, zato njihova obrtnost neizmerno napreduje v novejšem času.

O japonskih trgovcih nam je napisal Golovnin tole: Trgovci japonski so premožni, ali malo veljavni. Orožja ne smejo nositi. Mnogo večjo veljavo imata poljedelec in ribič, kajti onadva, proizvajata vsak po svoje, trgovec pa nič. Da-si trgovci sami na sebi nimajo nobene prave veljave, zato pa ima veljavo njihov denar, kajti denar železna vrata prebija, z denarjem se človek pririje na častno mesto, z denarjem si kupi raznih predprav. Japonci sami pripovedajo, da državni uradniki in drugi veljavni gospodje se javno zelo oholo vedejo do trgovcev, tajno pa so prav dobri z njimi in so jim dostikrat mnogo zahvale dolžni. Z denarjem tedaj vplivajo trgovci na mnoge strani. Plavba Japoncev je največ pobrežna in za tako plavbo so njihovi brodovi kakor nalasč. Grade jih od cedrovega lesa, kakoršnega je v izobilju. Največe korabe imajo le po jeden stežen in jedno plahto. Razen plahte imajo še vesla, da tudi ob nasprotnem vetru morejo naprej. Kajite na brodovih so uravnane znotraj prav tako, kakor navadna stanovanja japonska, prepažene so s pregibljivimi stenami. Ladije, katere imajo za zabavo, okrašene so bogato, vzlasti z zastavami. Japonska ima premnogo kanalov, na katerih kar mrgoli čolnov in brodov. Ta vožnja je cenejša, kakor počestna. Najživahnejša trgovina Japonske s tujci je v Jokohami, Osaki in Nangasaki.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborni seji dne 28. februarja t. l.

(Dalje.)

No, gospoda moja, kako se pa dandanes postopa? Dozvolil si bodem povedati gospodu poslancu Carneriju dogodek, toda s tem razločkom, da jamčim za njegovo

istinitost. Lansko leto je šel v okraju, ki je v ogromni večini slovenski, okrajni sodnik na odpust in poslali so nekega pristava iz Ljubljane, da ga nadomestuje; pristavni Slovenec. Rojen je na Koroškem, Nemec po rojstvu in mišljenju. V Ljubljani pa — saj ne govori, da smo narodno okuženi (veselost na desnici) — prišla mu je v glavo prečudna misel, da je morda vendar potrebno z ljudmi včasih govoriti v onem jeziku, kateri razumejo, torej v materinščini. Ta pristav sedi nekega dne v pisarni, zraven njega pa, ne vem, ali za njim, ali pred njim, stoji ali sedi star manipulacijski uradnik. Naenkrat se začujejo pred vratmi kmečki črevlji in nekdo potrka. Pristav je pač mislil, da je še v Ljubljani, ter slovenski zakliče: „Noter!“ A sedaj bi bili morali videti jezo manipulacijskega uradnika. (Veselost na desnici.) Plane krišku, pozabi popolnoma uradniško hirarhijo ter zaupije: „Bei uns ruft ma ‚herein‘, oder soll epper dös hier a noch eingeführt werden?“ (Pri nas se kliče „herein!“, ali pa naj se tudi še to tukaj uvede?) (Velika veselost in „Čujte čujte!“ na desnici — oporekanje na levici.) Tu vam dokaz, gospoda moja, in gospod poslanec dr. Russ se more v zadovoljnost prepričati, da se je že obistinila njegova teorija, katero je tako krasno in premeteno naslikal v proračunskem odseku, in sicer obistinila praktično, akoravno le po neznanem zemljiškem knjigovodji na Koroškem.

Gospoda moja, dovolite mi storiti korak dalje. Kaj sledi iz tega? in za to se prav za prav tukaj gre. Dovolite mi tukaj odkrito, v resnici občuteno besedo. Ako bi moral misliti, da sloni ta cela narodnostna ideja, ki sedaj še nadvladuje našo dobo, le na momentu plemena, ako bi izvirala le iz čiste brutalne okoliščine skupnega roda, potem bodite preverjeni verjeti mi smete kot poštenemu možu — jaz bi bil prvi, ki bi jo od sebe vrgel.

Toda, gospoda moja, z narodnostno idejo so spojeni, najvažnejši duševni odnošaji. Kulturni razvoj se vrši v okviru raznih narodnih krogov v dan h naravnih oblikah, s svojim jezikom dedujejo narodi najdražjo zapuščino svojih pradedov, in kdor hoče dandanes narodu vzeti njegov jezik, kdor hoče ovirati razvoj tega jezika, ta se konečno prepriča, da zadržuje narod sam v napredku, da ga slabi. (Odobrovanje na desni.)

Poglejte dandanašnjo Koroško. Tolikokrat besedičite o miru; dovoljujem si odgovoriti vam na to, da v nekem oziru tudi na razmere duševnega življenja v deželi veljajo besede starega Rimljana: „Solitudinem faciunt, pacem appellant“. (Prav dobro na desnici.)

Kako je na Koroškem? Poročila koroških srednjih šol zadostno dokazujejo, kako malenkosten je del učeče se mladine, ki bi bil koroško-slovenske narodnosti. V vseh liberalnih podjetjih in službah je največje pomanjkanje takih ljudi, ki razumejo slovenski; pravosodni minister je bil primoran ustanoviti pet novih služb za avskultante, z izrečno omejitvijo, da se morajo prosilci izkazati z znanjem slovenščine. Tako se godi v vseh višjih družbinskih krogih.

Izpodbijati tedaj ne bodete mogli zaključka, ki ga sklepam iz tega, da ona nemška kultura, s katero že dolgo časa in v toliki meri osrečujete koroške Slovence, ni bila v stanu pomagati jim do višine povspevajočega se vrstnega gibanja. (Odobrovanje na desnici.)

Hud je boj in težaven, ki ga bijemo ravno za Koroško. Prepričani pa smete biti, da bomo vstrajali v tem boji, in, sicer edino le zaradi tega, ker smo prepričani o pravičnosti njegovi (Živahno odobrovanje na desnici.)

Moram končati. Žalibog se moram odpovedati veselju, da bi odgovoril gospodu poslancu dr. Mengerju v političnem oziru. Kako v izobilji je ponudil hvaležnega gradiva, ako se na primer sklicuje na to, da je prostostne postave dala ona (leva) stran.

Da, dala, to je res, toda držala se jih in jih izvrševala, to je pa vse kaj drugega. (Živahno odobrovanje in ploskanje na desnici.)

Dali ste člen XIX, toda tako, kakor ste ga izvršili, pa ni vreden papirja, na katerem je bil tiskan. (Odobrovanje in ploskanje na desnici.)

Gospod poslanec Menger pravi, da je prva dolžnost, napraviti narodnostno postavo. Zdi se mi, da je bilo treba dolgo časa, predno je prišel do tega prepričanja. Državni temeljni zakon je iz leta 1867, njegova stanka je imela absolutno večino do leta 1879. in v dvanajstih letih njenega obstanka jej ni prišlo na misel, ustvariti to vzajemno jamstvo za naše politične prostosti. Narodnostno postavo, pravim, in ne zakon, ki se tiče državnega jezika. Zoper državni jezik in dotično postavo se bomo bojevali, ker smo v tem oziru bolj ustavoverni, kakor ona (leva) stranka. (Živahno odobrovanje na desnici.) Baviti se ne morem dlje časa z gospodom poslancem Mengerjem ter si bodem dovolil le še sklepčno opazko.

(Dalje nasl.)

Govor poslanca Kluna

v državnozborni seji dne 21. marca t. l.

Visoka zbornica! Po sijajnih razpravah gospoda predgovornika (dr. Beera) sem tembolj v zadregi, ker nikakor ni bil moj namen, govoriti o verski šoli; kajti kar se tiče moje ožje domovine, Kranjske, pritoževati se nam hvala duhu in taktu večine naših učiteljev, ni treba.

Dežela naša je vrlo katoliška, učitelji naši so večinoma sinovi kmetskih, katoliških družin; ta katoliški duh prineso seboj, poznajo važnost, katero pripisuje prebivalstvo versko-nravni vzgoji svojih otrok, ter se ravno zaradi tega najskrbneje trudijo, da ne bi žalili verskega duha, verskega čuta otrok, marveč da bi ga najvestneje gojili.

Ne tajim, da je tudi v drugih deželah mnogo takih učiteljev, trdil bi celo, da večino učiteljev navdajajo isti čuti, vodijo iste namere.

Toda po sedanjem šolskem postavodajalstvu je pa vendar mogoče, da se na šolah za katoliške otroke nastavijo učitelji drugih veroizpovedanj, mogel bi imenoma navesti take šole, da, celo sklicavati bi se mogel na dunajsko mesto, kjer so, kakor veste, v mnogih šolah, katere v večini obiskujejo katoliški otroci, židovski učitelji nastavljeni. Po mojem mnenji bi moralo zakonodajalstvo obračati pozornost na to, da bi se to onemogočilo, da bi tedaj dobili katoliški otroci katoliške učitelje, protestantski otroci protestantske učitelje, židovski otroci židovske učitelje itd.

Kake težave to napravlja in kolike neprilichnosti iz tega vzrastejo za vzgojo, omenjal je nekoliko že prečastiti gospod poslanec za Hartberg v svojem govoru. Navesti bi mogel še več vzgledov, ki so se v najnovejšem času pripetili v naši sosednji deželi, na Koroškem.

Pripoveduje se namreč tu v nekem slovenskem listu o dveh učiteljih, ki sta se izjavila v navzočnosti župana, načelnika okrajnemu šolskemu svetu, in okrajnega šolskega nadzornika tako, da se nikakor ne more odobravati.

Zaukazala se je v tem oziru dne 19. februarja preiskava, ki je pokazala, da se ni samo tako izjavil jeden izmed napominanih učiteljev, kakor je to povedal dotični list, marveč da je kriv še mnogih drugih težkih prestopkov. Lahko bode sedaj umeli, da stariši, ki vidijo take prikazni, niso zastonj v skrbeh, ako morajo takim učiteljem zaupati svoje otroke, katere doma čuvajo kakor punčico v očesu, zaradi tega se pa tudi ne morete čuditi, da postajajo posebno mej kmetskim prebivalstvom klici po verski šoli vedno pogostejši in da se bo moralo zakonodajalstvo resno pečati s to zadevo. Katoliško ljudstvo hoče imeti versko šolo ter jo bo tudi dobilo, naj se gospodje nasprotne strani upirajo zoper to, kakorkoli hočejo, naj navajajo še take pretnje, kakor smo jih že čuli v tej visoki zbornici, da bomo namreč zoper njo na oni (levi) strani našli opozicijo, kakeršne še ni videla ta visoka zbornica.

(Dalje nasled.)

Trgovska in obrtniška zbornica.

(Dalje.)

XI. Gosp. zbornični svetnik Jernej Žitnik poroča, da je c. kr. deželna vlada z dopisom z dne 15. februarja 1889, števil. 2035 poslala zbornici „Ustanovilo za okrajno bolniško blagajnico v Ljubljani“ in „Ustanovilo za okrajno bolniško blagajnico na Vrhniki“, ter jo povabila, naj se izreče v zmislu § 14. zakona od 30. marca 1888. o zavarovanju delavcev glede kake bolezni. Prva obsega sodni okraj ljubljanske okolice, drugi sodni okraj vrhniški.

Nasproti temu pa jim ni lepo in se ne strinja z njihovo mravnostjo, če bi se udova v drugič omožila. No danes so se Japonci tudi v tem nekoliko spremenili. Ako udova še nima 25 let, tedaj jej uže odpuste, če se v drugič omoži. Stare, premožne udove ostanejo pri rodovini svoje, ako je nimajo, posinijo tujega dečka, kateremu ob svojem času prepuste dom in premoženje. Za ubožne udove so posebne hiše pri templjih, ki jih nadzorujejo nune; tu prežive udove brezskrbno ostala leta izročivši deco sorodnikom, ali pa poštenim rokodelcem, da se izučijo pri njih.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborni seji dne 28. februarija t. l.

(Dalje).

Mnogo sem pričakoval od letošnje proračunske razprave. Včerajšnji uvodni članek v „Neue Freie Presse“, ki je vendar glasilo „združene nemške levice“, je bil pa tudi popolnoma po tem, da je zbujal najprenapetейše nade.

Z neusmiljenimi besedami se je pretilo; toda to smo že mnogokrat čuli, da bi bili za kaj takega še občutljivi; toda sklicevanje na goreče smolnate vence, ki bodo leteli s klopi vladi nasprotne stranke na ministersko klop (živahna veselost na desnici), napravilo me je jako radovednega. Obžalujem s svojega stališča, da se ni zadostilo moji radovednosti. In marsikatero izjavo, ki smo jih čuli na pr. od gospoda poslanca Scharschmieda, nikakor niso dišale po grozovitosti (veselost na desnici.) Doneli so marveč, kakor tiho zdihovanje poljubezni. (Veselost in prav dobro na desnici.) No, pustimo to! Iz vseh vaših govorov, akoravno so bili jako različni po oblikah, čula se je jasno vodilna misel, da namreč gospodarstvo v Avstriji ne pristuje nemškemu rodu, marveč le delu njegovemu, nemško-liberalni stranki. (Prav res! na desnici.)

Navajali so se za to razni razlogi. Kakor pri vrstivni setvi, je tudi tukaj različno vrtenje. (Veselost na desnici.) Pred vsem se je poudarjalo, da morajo Nemci vladati, ker je to njihovo pridobljeno in priboreno pravo. Drugikrat se je zopet reklo, da morajo Nemci gospodovati v interesu države, in letos je gospod poslanec Carneri celo iznašel nov vzrok, da tirjajo nemško gospodstvo vojne razmere, ker vendar militarizem nadvladuje sedanji položaj. (Veselost na desnici.)

Gospoda moja! To je za-me le dokaz, da ima liberalna stranka poleg mnogih izvrstnih lastnosti tudi eno veliko hibo, to namreč, da jej manjka razumevanje zgodovine, da ne znajo soditi o tem, kar je postalo

zgodovinsko, in v tem zmislu vrejevati svojih dejanj. (Odobranje na desnici.) Stari Salust že je v prvem poglavju h „katilinarični zaroti“ pravo pogodil, ko je rekel: „Nam imperium facile his artibus retinetur, quibus initio partumest“. Kdo izmed vas mi more dokazati, da je tako navstala Avstrija, ker si je nemški rod z mečevo ostrino podjarmil ostale narode? Avstrija je navstala potom prostih pogodb (odobranje na desnici), s tem, da so se združile že obstoječe, več ali manj na narodni podlagi vrejene države v eno celoto, in to je takrat skoraj gotovo povzročilo iztočno vprašanje, strah pred turško silo. (Odobranje na desnici.) Posamezne države so se oklenile eno druge, da ohranijo svojo krščansko omiko in narodno svojstvo pred turškim barbarstvom.

Zasluga habsburske hiše je — in iz tega izvira ona trdna in neomahljiva zvestoba avstrijskih narodov do cesarske hiše — da se je izvršila, utrdila in do današnjega dne ohranila ta zveza. Vi, gospoda, pa si mislite drugače organizacijo Avstrije. Vi hočete uporabljati na avstrijsko monarhijo vladno metodo dandanašnjih enonarodnih držav, ne da bi pri tem pomislili, da se je ta poskus ponesrečil že v teku zgodovine. Poskusilo se je to v dobi prosvetnega absolutizma in v poznejših letih absolutistične dobe, ko je zginila prosveta in ostal absolutizem. Ako se to ni posrečilo v časih, ko so spali narodi, kako hočete to doseči sedaj, ko so se zbudili narodi (odobranje na desnici), ko vlada narodnostna ideja ter smo za trdno sklenili, zoper vsakogar obvarovati in braniti svoje narodno svojstvo. (Živahno odobranje in ploskanje na desnici.)

Nasvetovala so se vam v novejšem času nova pota. Ne vem, ali boste hoteli hoditi po njih. Menim pa in to vsaj verujem. Večina, kakor se je tukaj sešla, zrcalo avstrijskih razmer, zapustila ne bo svojega starega tira ter se bo slej kakor prej bojevala za ono Avstrijo, kakor si jo mi predočujemo, za Avstrijo, ki je pravična vsem svojim narodom, ki spoštuje tudi njihova verska prepričanja (odobranje na desnici) in ki nam je vsem zavetišče v teh težavnih časih.

V tem smislu, gospoda moja, sklepam ter priporočam, da se preide v nadrobno razpravo. (Živahna veselost in ploskanje na desnici. — Govorniku čestitajo z mnogih strani.)

Govor poslanca Kluna

v državnozborni seji dne 21. marca t. l.

(Dalje).

„Freie Stimmen“ na Koroškem so za ta slučaj obetale odpad od katoličanstva. Ljudje, katere v verskem oziru vodijo taka načela, so itak že popolnoma mlačni. Katoliška cerkev vsled njihovega odpada ne izgubi ničesa, kakor tudi protestantska ne bo ničesa pridobila.